

Hva er litteraturteori?

Exfac. 170907

- Den systematiske analysen av tekst ble utviklet innenfor den magiske og religiøse verdenen og innefor juridiske tekster (hermeneutikk).

The magical tradition

- tolkning av orakler og drømmer
 - En person i ekstase – medium – mottok kodet informasjon fra en guddom angående framtiden.
 - Ofte gjengitt i vers med metrum og rim
- ⇒ Lettere å huske eksakt
- Fastsatt tekst som kan tolkes

Den religiøse tradisjonen

- Som regel sentrert rundt analysen eller tolkningen (eksegesen) av kanoniske tekster – Bibelen, Koranen og andre hellige bøker
- Opphav i en guddom → høyt privilegerte tekster → informasjon som dekodes gjennom tolkninger

Juridiske tekster

- Indirekte tilgjengelige – krever tolkning med hensyn til en bestemt situasjon
- Juridiske elementer i de fleste religiøse tekster

- Tilnærmingene og metodoligiene som knytter seg til tolkningen av Bibelen og lovtekster har alltid indirekte påvirket litterære studier
- den sentrale termen innenfor litteraturkritikk → **tolkning/interpretasjon**

- Bibelforskningen

Hermeneutikk

Litteraturteori

- Utviklet som en egen disiplin, påvirket av filosofi
- Analyserer de filosofiske og metodologiske premissene for litteraturkritikk → fungerer som den teoretiske og filosofiske bevisstheten til studiet av tekster

Fire grunnmetodologier

- Tekstorientert
- Forfatterorientert
- Leserorientert
- Kontekstorientert

Tekstorienterte metodologier

- Filologi
- Retorikk
- Formalisme og strukturalisme
- Nykritikk
- Semiotikk og dekonstruksjon

- Konsentrerer seg om teksten i seg selv
- Undersøker tekstens formelle og strukturelle trekk (f.eks. språk, stil, komposisjon, symboler)

Filologi

- Rekonstruksjon av tekster
- Høydepunkt i renessansen – gjenoppdagelsen av den antikke kultur – forfatterne
- Trykkekunsten ble oppfunnet
- Ønske om korrekte utgaver av tekstene
- Moderne vitenskap → positivistisk ånd (f.eks. frekvensen på bruk av et spesielt ord, metafor av en enkelt forfatter)

Retorikk og stilistikk

- Antikken: hovedsakelig opptatt av å lære overtalelsekunst
- Som teoretisk akademisk disiplin: klassifisere systematisk og undersøke elementer av menneskelig tale – grunnlaget for dagens lingvistikk og litteraturkritikk

- 1800-tallet: mistet sin innflytelse →
stilistikk
- Beskrive stilistiske særtrekk ved den enkelte forfatter
- Fokuserer på grammatiske strukturer, akustiske elementer retoriske figurer
- Forløper for formalist-strukturalist-skolen på 1900-t.

Formalisme og strukturalisme

- Første halvdel av 1900-t: forklare de iboende formelle og strukturelle mønstrene i en skjønnlitterær tekst
- **Form og innhold** (sentrale begrep allerede i den klassiske antikken, Aristoteles)

- Russisk formalisme (Roman Jakobson)
- Avviser dikterens geni, historiske, sosiologiske, biografiske og psykologiske dimensjoner av den litterære diskursen → søker en **objektiv diskurs** - vektlegge strukturelle analyser

- Skille mellom dikterisk, litterært og ikke-dikterisk, kommunikativ språkbruk – fremmedgjøring av (den gjenkjennelige) dagligtalen

- Vladimir Propp (1896-1970): russiske folkeeventyr → karaktertypologi
- Begrenset nummer av agenter (typer) i et eventyr– hjelper, motstander, prinsesse etc.

Nykritikk

- 1930-1940-tallet dominerende i det engelskspråklige akademia
- Frigjøre litteraturkritikk fra ytre faktorer
- Innta en objektiv stilling
- Analysen kun basert på tekstens iboende dimensjoner

- Affective fallacy (affektiv feilslutning)
- Intentional fallacy (forsettelig feilslutning)
- Nærlesning
- Tar ikke hensyn til konteksten
- Dominant posisjon til 1960-t. (England, USA)–først da dominerende i Skandinavia

Semiotikk

- 1970-1980-tallet
- Ser på tekst som et tegnsystem
- Lingvisten Ferdinand de Saussure (1857-1913)

- Signifikat – idemessig innhold
- Signifikant – lydlig figur (T-R-E)
- Langue – språkssystemet
- Parole – språkbruken (muntlig, skriftlig)
- Binære opposisjoner (*hatt-katt*)

- Tegn genererer mening kun når de samhandler med andre tegn

Dekonstruksjon

- 1970-1980-t.
- En tekst kan bli analysert (ødelagt) og satt sammen igjen (konstruert) → blir ikke den samme etter konstruksjonen, er en fortsettelse av teksten
- Jaques Derrida, Paul de Man

Forfatterorienterte tilnærminger

- Historisk-biografisk metode
- Fenomenologi
- Psykoanalytisk kritikk

Historisk-biografisk metode

- Vekselvirkning **biografi+tekst**
- Fokuserer på:
 - miljø
 - tidsepoke
 - kulturhistorie
 - brev
 - dagbøker

- Mary Shelley (1797-1851): *Frankenstein* (1818)
- Kanoniske forfattere tendens til å bli mytologisert (Shakespeare)

Fenomenologi

- går ut fra at forfatteren er tilstede i teksten i kodet form

Psykoanalytisk kritikk

- ikke nødvendigvis knyttet kun til forfatteren.
- Belyse generelle psykologiske aspekter i en tekst
- Sigmund Freud, Jaques Lacan

Leserorienterte tilnærmingsmåter

- 1960-t., opposisjon til nykritikken
- Resepsjonsteori
- Resepsjonshistorie
- Leser-respons-kritikk

Resepsjonsteori

- Fokuserer på leseren og hvorfor, hvor og når det leses
- Leserens forventninger: kan både oppfylles og forbli uoppfylte (krimromanen godt eksempel)

- Wolfgang Iser
- Tomrom – leseren skal fylle dette, forestillinger om hvordan handlingen skrider fram

Leser-respons

- Stanley Fish → all litteratur handler om leseren

Kontekstorienterte tilnærminger

- Litterær historie
- Marxistisk litteraturteori
- Feministisk litteraturteori
- Nyhistorisme
- Kulturelle studier
 - Postkolonial litteraturteori

Litterær historie

- Beskriver tekster i forhold til sin historiske bakgrunn
- Nært knyttet til historiefaget og dets metodologi

Marxistisk litteraturteori

- Basert på skrifene til Karl Marx (1818-83)
- Analysert som uttrykk for økonomiske, samfunnsmessige og politiske faktorer
- Klassesamfunnet

Nyhistorisme

- Bygger på poststrukturalisme og dekonstruksjon
- Inkluderer ikke-litterære fenomen i definisjon av "tekst"

Kulturelle studier

- 1990-t. - et av de mest innflytelsesrike felt innen litterære og andre humanistiske studier
- Søker å gripe tak i kulturens mangesidige natur

Postkolonial litteraturteori

- Homi K. Bhabha, indisk litteraturteoretiker
- Springer ut fra litteratur skrevet av forfattere fra tidligere kolonier (særlig Afrika, India, Karibien)
- Ser på kultur som et fenomen bestemt ut fra diskursive krefter

Feministisk litteraturteori

- Fra slutten av 1960-t.
- Hélène Cixous, Julia Kristeva
- Mest banebrytende av de nyere kontekstorienterte teoriene

- Kjønnforskjeller => tradisjonelle domener tilhørende litteraturkritikk må undersøkes på nytt fra et kjønnsorientert perspektiv
- Konsentret omkring stereotype og forvridde portretter av kvinner

- Feministisk teori → gender teori
(feminist theory, gender theory)
- Fokuset ikke på kvinnen alene, men på
samhandlingen mellom de to kjønnene

- Lage akademiske tilnærmingsmåter basert på urfolks historie, tankemåte og verdensanskuelse